

Regeringskansliet
(Finansdepartementet)
103 33 Stockholm

Remiss: Bidragsbrott och underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen – en utvärdering (SOU 2018:14)

Sammanfattande slutsats

Juridiska fakultetsnämnden kan i stora delar instämma i de slutsatser som anförs i betänkandet. På några punkter finns dock skäl att kommentera de bedömningar Utredningen om utvärdering av bidragsbrottslagen (Utredningen) gör.

Bestämmelsen om grovt bidragsbrott bör ändras

Utredningen föreslår att det vid bedömningen av om ett bidragsbrott är grovt det – utöver vad som nu gäller – särskilt ska beaktas om den *samlade brottsligheten* rört betydande belopp. Utredningen anför till stöd för ställningstaganden bl.a. att lagstiftningens konstruktion i sig inte hindrar att domstolarna bedömer brotten som grova, trots att varje enskilt belopp som betalats ut inte överstiger riktmärket på ca fem basbelopp men att det är tydligt att domstolarna gör olika tolkningar av om det samlade beloppet kan beaktas vid bedömningen och även hur stort beloppet i så fall ska vara. Utredningen anser att det faktum att de kvalificerande omständigheterna tillmäts olika tyngd i domstolarna gör att bedömningen kan framstå som svår att förutse. För att öka förutsebarheten och ge möjlighet till en mer enhetlig bedömning, där större hänsyn tas till betydelsen av den samlade brottsligheten, bör bestämmelsen om grovt brott ändras (s. 272 ff.).

Fakultetsnämnden motsäger förvisso inte ställningstagandet att domstolarnas olika tolkningar inger betänkligheter ur ett rättssäkerhetsperspektiv, men efterlyser samtidigt en fördjupad diskussion av vad som avses med den ”samlade brottsligheten” samt hur detta rekvisit är tänkt att förhålla sig till andra försvärande omständigheter som kan föranleda att brottsligheten bedöms grov. Är tanken att antalet brott över huvud taget inte ska spela någon roll för bedömningen och att små belopp som felaktigt utbetalats vid flera tillfällen under lång tid och som sammantaget når upp till ca fem basbelopp ska bedömas lika allvarligt som om samma belopp felaktigt utbetalats vid endast ett par tillfällen under en kort tid? Ett klagörande hade varit önskvärt inte minst med anledning av att en ytterligare försvärande omständighet enligt 3 § bidragsbrottslagen är om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning (p. 3).

Juridiska fakultetsnämnden

Den som i väsentlig mån är oaktsam kan dömas för vårdslöst bidragsbrott

I 4 § bidragsbrottslagen anges att den som av grov oaktsamhet begår en sådan gärning som avses i 2 § bidragsbrottslagen, döms för vårdslöst bidragsbrott. Utredningen föreslår att bestämmelsen ändras så att den som i *väsentlig mån är oaktsam* ska kunna dömas för vårdslöst bidragsbrott. Av vad som kan förstås vill Utredningen skärpa kravet på den oaktsamhet och lojalitet som den enskilde ska visa när denne lämnar uppgifter i syfte att upprätthålla lagstiftarens intentioner om den enskildes ansvar för att undersöka sådant som är oklart eller som denne inte förstår (s. 284). Utredningen anser således att det krav på oaktsamhet och lojalitet som bör kunna ställas på förmånstagare behöver betonas ytterligare. Utredningen klargör emellertid inte vilka gärningar som närmare ska omfattas av begreppet att någon i väsentlig mån är oaktsam. Huruvida oaktsamhet föreligger får avgöras ”utifrån omständigheterna i det enskilda fallet” (s. 287). Ytterst blir det en fråga för rättstillämpningen att bedöma om gärningspersonen har agerat på ett straffbart sätt ”med utgångspunkt i vad som är bevisat om gärningen och omständigheterna runt den” (s. 287).

Fakultetsnämnden anser att det hade varit önskvärt om Utredningen tydliggjort vilka gärningar som är tänkta att träffas av det kriminaliserade området, just i syfte att underlätta för rättstillämparen att leva upp till lagstiftarens intentioner. Fakultetsnämnden uppfattar Utredningen så att det är situationer där den enskilde lämnat inkorrekta uppgifter som (i första hand) ska omfattas av straffansvaret, dvs. handlingar. I vilka situationer (också) underlåtenhet är tänkt att omfattas framgår inte med önskvärd tydlighet. Det hade varit välkommet om Utredningen klargjort om utrymmet att döma för vårdslöst bidragsbrott alltså ska vara begränsat i underlåtenhetsfallen i förhållande till fall av aktivt uppgiftslämnande.

En särskild preskriptionsregel bör införas för bidragsbrott som är ringa och för vårdslöst bidragsbrott

Utredningen föreslår att preskriptionstiden för bidragsbrott som är ringa och för vårdslöst bidragsbrott förlängs (från två) till fem år. Som skäl för ställningstagandet anføres bl.a. att såväl polis och åklagare lyft fram att det är ett problem att bidragsbrott hinner preskriberas under handläggningen. Utredningen anger vidare att på många områden fick skattebrottslagen tjäna som förebild när bidragsbrottslagen togs fram och att bidragsbrotten, liksom skattebrotten i allmänhet kräver längre utredningstid än motsvarande brott på andra områden. Sammantaget anser Utredningen att det finns anledning att, precis som för skattebrotten, i så stor utsträckning som möjligt ha samma preskriptionstider för olika typer av bidragsbrott och göra avsteg från brottsbalkens regler om preskription och införa en särskild bestämmelse för bidragsbrottsdelen (s. 295 ff.).

Fakultetsnämnden anser inte att de skäl Utredningen anför motiverar en förlängd preskriptionstid för bidragsbrott som är ringa och för vårdslöst bidragsbrott.

Fakultetsnämnden anser inte att omständigheten att polis och åklagare lyft fram det som ett problem att bidragsbrott hinner preskriberas under handläggningen är ett starkt skäl för att införa en särskild preskriptionsregel. Snarare än att införa en ny lagregel bör väl polis och åklagare i så fall se över sina utredningsrutiner. Inte heller anser fakultetsnämnden att jämförelsen med skattebrottslagen motiverar införandet av en ny lagregel.

Preskriptionstiden är, som också Utredningen framhåller, bestämd till olika antal år efter det straff som högst kan följa på brottet. Vid bidragsbrottslagens tillkomst motsvarade straffskalorna för de olika svårhetsgraderna av (uppsåtligt) bidragsbrott straffskalorna för

bedrägeri. Straffskalan för bidragsbrott som är ringa motsvaras följaktligen av straffskalan för ringa bedrägeri, dvs. böter eller fängelse i högst sex månader, och någon särskild preskriptionsregel för ringa bedrägeri har inte införts (trots att långa utredningstider kan sägas gälla också bedrägeribrotten). Inte heller när det gäller vårdslöst bidragsbrott anser Fakultetsnämnden att de skäl Utredningen anför motiverar en lagändring. Fakultetsnämnden anser således inte att en särskild preskriptionsregel bör införas för bidragsbrott som är ringa och för vårdslöst bidragsbrott.